

ТЕМАТИЧНИЙ ВИПУСК

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Додаток 1 до Вип. 37. Том IV (72), 2016 р.

Тематичні рубрики випуску:

Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти
в Україні, Європі та світі

Управління якістю освіти: стандартизація та інноваційність

Моніторинг якості освіти: засоби, технології та перспективи

Сучасний освітній менеджмент: економічні, організаційні та психологічні
засоби реалізації в Україні, Європі та світі

Філософія та психологія освіти

Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації

Послідовність загальної середньої та вищої освіти
як європейський стандарт

Психолого-педагогічні та організаційні умови запровадження європейських
стандартів вищої освіти в Україні

Освіта. Культура. Глобалізація: виклики сьогодення

Інтеграційний потенціал сучасної освіти:
геополітичні, ринкові та екзистенційні важелі впливу

Сучасна освіта як контраверсійний феномен: суперечності та інноватика

МАРУЩЕНКО М.О. , Евалюаційні критерії ефективності організації самостійної роботи студентів медичних університетів у контексті Закону України «Про вищу освіту»	157
МЕЛЬКО Л.Ф. , Застосування технології веб-квесту при викладанні країнознавчих дисциплін: доцільність і протиріччя	166
МУЗИЧКО Л.Т. , Психологічна допомога молоді з посттравматичними порушеннями	175
ПАВЛИК О.А., ЛИСОГОР Л.П. , Формування вчителя-новатора в системі неперервної освіти	185
ПАНФИЛОВА Г.Б. , Изучение и коррекция я-концепции студентов с использованием метафорических ассоциативных карт	195
ПАНЧУК Б.Б., МАЧИНСЬКА Н.І. , Теоретичні аспекти здоров'язберігаючих технологій у практиці роботи вчителя початкової школи	203
РАЙЛЯНОВА В.Е. , Особенности работы головного мозга у детей младшего школьного возраста в процессе формирования иноязычной речевой деятельности	213
СЛОБОДИСЬКА О.А., САВЧУК З.С. , Імідж викладача як педагогічна компетентність ..	221
СОЦЕНКО Ю.Ю. , Роль та місце гувернерства як системи індивідуального навчання й виховання дітей в сучасному освітньому просторі	229
СТОЛЯРЧУК О.А. , Опис та психометричні характеристики психодіагностичної методики «Рівень і тип професійного становлення студентів»	237
СТРИЛЕЦЬ В.В. , Методичний аналіз текстів нафтогазової галузі для формування письмової перекладацької компетентності	252
ЧЕРЕДНІЧЕНКО Н.Ю. , Європейський досвід підвищення кваліфікації педагогів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій	260
ЧЕРНЯК Д.С. , Роль викладача при дистанційній формі навчання	271
ЧУХРІЙ І.В. , Особливості образу фізичного "Я" молодих людей з порушенням функцій опорно-рухового апарату	280
ШПАК М.М. , Інтерактивні методи розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у процесі соціально-психологічного тренінгу	292
ЩЕРБАКОВА О.А. , „Риторикознавчий марафон” 2013–2017: досвід аналізу вітчизняних і зарубіжних досягнень в еволюційному розвитку риторико-комунікативної культури сучасного університету	301
ЯКОВЛЕВА В.А. , Особливості розвитку пізнавального інтересу і застосування навчально-пізнавальної мотивації майбутніми бакалаврами соціальної педагогіки	318
ЯКУБОВСЬКА С.С. , Навчання в умовах магістратури як підґрунтя освіти впродовж життя фахівців інженерного профілю	327

СТОЛЯРЧУК О.А.,

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра загальної, вікової та
педагогічної психології,
Київський університет
імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

ОПИС ТА ПСИХОМЕТРИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПСИХОДІАГНОСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ «РІВЕНЬ І ТИП ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ»

У статті подано опис авторської методики діагностики рівня та типу професійного становлення студентів, викладено її концептуальне підґрунтя, зміст та специфіку застосування. Розкрито й охарактеризовано дані психометричної перевірки діагностичної методики за критеріями надійності та валідності.

Ключові слова: професійне становлення; фахове навчання; студенти; компоненти, рівні та типи професійного становлення студентів.

В статье представлено описание авторской методики диагностики уровня и типа профессионального становления студентов, изложены ее концептуальное основание, содержание и специфика применения. Раскрыты и охарактеризованы данные психометрической проверки диагностической методики по критериям надежности и валидности.

Ключевые слова: профессиональное становление; профессиональное обучение; студенты; компоненты, уровни и типы профессионального становления студентов.

The article describes the author's psychological diagnostic technique «Level and type of professional becoming of students». Its conceptual basis, content and specific of applications was outlined. The results of psychometric justification of diagnostic technique according to the criteria of reliability and validity were characterized.

Key words: professional becoming; professional studying; students; components, levels and types of professional becoming of students.

В умовах загострення соціально-політичної нестабільності українського суспільства питання професійного самовизначення, навчання та подальшого працевлаштування особистості набувають для неї особливого, сенсожиттєвого значення, суттєво впливаючи на стан психологічного здоров'я й емоційного благополуччя представників юнацького віку.

Вивчення психологічних аспектів професійного становлення молоді є одним із актуальних завдань психологічної науки, оскільки підвищуються вимоги до підготовки суб'єкта праці як конкурентоспроможного фахівця на етапі його фахового навчання, та, відповідно, значущості набуває прикладне питання забезпечення оптимального психологічного супроводу професіоналізації особистості студента.

Огляд науково-методичних джерел засвідчив існування різноманітних психологічних засобів діагностики окремих аспектів професійного становлення особистості на етапі її фахового навчання, як-то вивчення мотивації професійного вибору, навчання та майбутньої професійної діяльності; професійної спрямованості; компонентів Я-концепції; професійно значущих особистісних характеристик. Водночас зафіксовано відсутність методичного інструменту для виявлення специфіки професійного становлення студента як інтегральної характеристики його особистісно-професійного розвитку на етапі фахового навчання, що зумовило необхідність створення окремої діагностичної методики.

Метою статті є опис авторської методики діагностики рівня та типу професійного становлення студентів, а *завданнями* – розкриття її концептуального підґрунтя, змісту та специфіки застосування; виклад результатів психометричної перевірки діагностичної методики.

Питання професіоналізації майбутніх фахівців потрапляло у фокус наукового вивчення як зарубіжних (А. О. Деркач, Е. Ф. Зеєр, А. К. Маркова, А. Маслоу, Л. М. Мітіна, Ю. П. Поваренков, А. О. Реан, К. Роджерс, Д. С'юпер, О. Р. Фонарьов та ін.), так і вітчизняних вчених (Г. С. Абрамова, О. Ф. Бондаренко, М. Й. Боришевський, Л. Ф. Бурлачук, Н. Ю. Воляннюк,

Н. П. Зубалій, С. Д. Максименко, В. Ф. Моргун, В. Г. Панок,
Н. А. Побірченко, Л. Г. Подоляк, М. В. Савчин, В. А. Семиченко,
О. П. Сергєєнкова, О. Г. Солодухова, В. А. Татенко, Т. М. Тітаренко,
Н. В. Чепелєва, В. М. Шмаргун, В. І. Юрченко, Т. С. Яценко та ін.).

В межах акмеологічного підходу професійне становлення триває впродовж усієї активної професійної діяльності, оскільки через модифікацію ціннісно-сміслової сфери змінюється образ «Я», розширюючи загальнолюдський і професійний потенціал суб'єкта професійної діяльності. Вітчизняний дослідник Н. Ю. Воляннюк тлумачить процес професійного становлення як психологічну категорію, що відображає процес саморозвитку людини впродовж життя, у межах якого відбувається становлення специфічних видів суб'єктної активності особистості на основі розвитку і структурування сукупності професійно орієнтованих її характеристик, що забезпечують реалізацію функцій пізнання, спілкування та регуляції в конкретних видах діяльності і на етапах професійного шляху. Враховуючи сутність поняття генезису як динаміки зародження і розвитку основних мотиваційно-потребових, когнітивних, емоційно-вольових, характерологічних та інших компонентів особистості та формування як результат активних форм впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на процес розвитку, вищезазначений автор розглядає поняття становлення переважно як результат генезису і формування [2, с. 25-28].

Багато дослідників, позицію яких ми розділяємо, схильні розмежовувати поняття професійного розвитку особистості та професійного становлення як його етапу, що локалізується у межах професійного вибору та фахового навчання. Нам особливо імponує думка С. Д. Максименка про те, що сутність професійного становлення полягає в тому, що індивід, прийнявши на себе професійну роль, лише розпочинає освоєння функціонального змісту професійної діяльності.

Підкреслюючи багатогранність професійного самовизначення, В. Ф. Орлов тлумачить його як процес перетворення сформованих

професійних якостей; етап розвитку професійної культури, на якому професійні якості вже сформувалися, але професійна діяльність не набула остаточної форми; форму відображення у свідомості індивіда власного об'єктивно-реального розвитку особистісних професійних якостей; рух до розв'язання суперечності між наявними рефлексивними уявленнями, способами мислення, знаннями, уміннями та навичками професійної діяльності і відсутністю досвіду їх реалізації на практиці, між минулим досвідом особистісного розвитку та майбутнім розвитком професійної майстерності, культури праці, між двома етапами усвідомлення власного Я: Я-студент, що опановує професію, і Я-фахівець [3, с. 58].

Російська дослідниця Л. Б. Шнейдер визначає професійне становлення особистості як формування професійної спрямованості, компетентності, соціально значущих і професійно важливих якостей і їх інтеграції, готовність до постійного особистісного і професійного зростання [4, с. 23]. Перегукуються з цією тезою погляди В.О. Бодрова, який вважає, що професійне становлення майбутнього фахівця залежить від певних характеристик людини, які визначально детермінують кінцевий успіх формування студента як професіонала, його професійну готовність та у сукупності зумовлюють її рівень. Основними такими характеристиками, на думку вченого, є: професійна мотивація як спонукальна та спрямовуюча активність особистості на задоволення не тільки біологічних потреб, але насамперед потреб у праці, спілкуванні, самоствердженні, самореалізації, самовдосконаленні; загальна і професійна підготовленість у формі попередніх (для опанування професії) і кваліфікаційних (з урахуванням рівня професіоналізації) знань, навиків і умінь, необхідних для виконання стандартних та нетипових професійних завдань; – рівень функціональної готовності і резервів організму до трудової діяльності, розвиток професійно важливих фізіологічних функцій аналізаторів та фізичних якостей (сила, швидкість, витривалість); стан індивідуально-психологічних функцій людини і насамперед професійно важливих якостей для конкретної діяльності, що

характеризують пізнавальні процеси і психомоторику, темперамент, характерологічні та емоційно-вольові особливості особистості [1].

Таким чином, системний розгляд ряду наукових підходів щодо тлумачення психологічних проявів професійного становлення особистості на етапі її фахового навчання уможлиблює розкриття суті цього процесу через три взаємопов'язані компоненти (рис. 1). Подана структурна модель може слугувати підґрунтям для більш детального вивчення та виокремлення змістових і результативних характеристик феномену професійного становлення особистості на етапі фахового навчання.

Рис. 1. Компоненти професійного становлення студента

Відображений перелік компонентів та їх конкретних виявів постає набором діагностичних критеріїв успішності професійного становлення особистості на етапі її фахового навчання.

Зміст методики «Рівень і тип професійного становлення студента», процедура обробки та тлумачення результатів

Психодіагностична методика призначена для визначення рівня та типу професійного становлення студента незалежно від його віку, курсу навчання, напряму підготовки чи спеціальності. Метою застосування методики є виявлення поточної успішності професійного становлення та її прогнозування на подальше фахове навчання.

Стимульний матеріал

Інструкція: ця методика містить 51 судження, які охоплюють Ваше навчання й інші життєві ситуації та стани. Визначте, в якому ступені Ви згодні з кожним судженням і позначте знаком «+» в бланку відповідей відповідний варіант. Намагайтесь відповідати відверто, правильних чи неправильних варіантів відповіді у методиці нема.

1. У навчанні я, як правило, досягаю поставлених цілей.
2. Невдачі викликають моє розчарування й апатію у навчанні.
3. Моя майбутня професія – це те, чим я завжди хотів (ла) займатись.
4. Якби у мене було достатньо коштів, я би не працював (ла).
5. Зазвичай я добре сплю.
6. Я не уявляю себе у ролі фахівця зі спеціальності, яку здобуваю.
7. Для мене улюблена робота важливіша, ніж заробіток.
8. Я не завжди відчуваю в собі достатньо сил для подолання навчальних проблем.
9. Одногрупники бачать в мені гарний потенціал для успішної професійної діяльності.
10. Я помилюся (лася) у виборі майбутньої професії.
11. При виконанні навчальних завдань я визначаю їх користь для майбутньої професійної діяльності.
12. Як правило, мій навчальний день проходить тривожно чи нудно.
13. Я навчаюсь, щоб стати справжнім професіоналом у майбутньому.
14. Виконання навчальних завдань не потребує застосування моїх здібностей.
15. Я задоволений (на) оцінкою викладачами моїх навчальних досягнень.
16. Я б змінив (ла) майбутню спеціальність за зручної нагоди.
17. Навіть під час сесії я намагаюсь добре харчуватись та спати.
18. Моє навчання обтяжує мене.
19. Я можу захопитися навчанням настільки, що забуваю про час.

20. Конфлікти з одногрупниками (викладачами) забирають у мене сили та настрої.
21. Я високо оцінюю свої можливості опанувати професію.
22. Для мене отримання диплому важливіше, ніж якість професійної підготовки.
23. Я точно знаю, які якості мені потрібні, щоб стати професіоналом.
24. Останнім часом я не досягнув(ла) значних зрушень у професійному становленні.
25. Мені приємні не лише результати навчання, а й сам процес.
26. В моєму навчанні невдач значно більше, ніж досягнень.
27. Я навчаюсь краще, ніж більшість моїх одногрупників.
28. Отримання стипендії та диплому важливіші, ніж задоволення від навчання.
29. Я вмію поєднувати навчання та відпочинок.
30. Я нечітко розумію, які переваги та проблеми дасть мені майбутня професія.
31. Якби у мене було більше вільного часу, я б використовував (ла) його для самоосвіти.
32. Мені часто не вистачає часу, щоб якісно виконати навчальні завдання.
33. Результати мого навчання є досить якісними.
34. Мене не цікавлять новації моєї майбутньої професії.
35. Одногрупники мене поважають.
36. Рівень моєї навчальної успішності є нижчим моїх можливостей.
37. Часто я ставлю навчальні завдання вище особистих бажань.
38. Я часто списую навчальні завдання з Інтернету чи у одногрупників.
39. Поки що я не володію глибокими професійними знаннями та вміннями.
40. Мене не приваблює перспектива роботи за спеціальністю.
41. Для успішної професійної діяльності важливіше бути компетентним і відповідальним, ніж мати зв'язки та протекцію.
42. Я не задоволений (на) ставленням до себе одногрупників та викладачів.

43. Я впевнений (на), що моя майбутня професія принесе користь людям.
44. Я не надто засмучуюсь, якщо не досягаю досконалості у навчанні.
45. Мої особистісні якості є сприятливими для успішної професійної діяльності.
46. Я не маю чіткого уявлення про мету моєї майбутньої професійної діяльності.
47. Я відчуваю, що зможу подолати труднощі свого професійного становлення.
48. Я не завжди добре виконую свої навчальні обов'язки.
49. Я часто читаю професійно орієнтовану літературу.
50. Мені достеменно не відомі мої здібності.
51. Я налаштований (на) на кар'єрне просування у професійній діяльності.

Бланк відповідей

№	Так	Частково	Ні	№	Так	Частково	Ні	№	Так	Частково	Ні
1				2				3			
4				5				6			
7				8				9			
10				11				12			
13				14				15			
16				17				18			
19				20				21			
22				23				24			
25				26				27			
28				29				30			
31				32				33			
34				35				36			
37				38				39			
40				41				42			
43				44				45			
46				47				48			
49				50				51			
Σц=				Σр =				Σя=			
S =				Тип професійного становлення –							

Методика містить судження щодо вищезначених компонентів професійного становлення студента – цілей, ресурсів і Я-концепції, які можна діагностувати за ключем відповідно до трьох стовбців бланку, а

згодом визначити рівень і тип професійного становлення. За результатами методики кожен компонент може бути відсутнім, не вираженим і вираженим.

Ключ для кількісної обробки результатів

№	Так	Частково	Ні	№	Так	Частково	Ні	№	Так	Частково	Ні
1	2	1	0	2	0	1	2	3	2	1	0
4	0	1	2	5	2	1	0	6	0	1	2
7	2	1	0	8	0	1	2	9	2	1	0
10	0	1	2	11	2	1	0	12	0	1	2
13	2	1	0	14	0	1	2	15	2	1	0
16	0	1	2	17	2	1	0	18	0	1	2
19	2	1	0	20	0	1	2	21	2	1	0
22	0	1	2	23	2	1	0	24	0	1	2
25	2	1	0	26	0	1	2	27	2	1	0
28	0	1	2	29	2	1	0	30	0	1	2
31	2	1	0	32	0	1	2	33	2	1	0
34	0	1	2	35	2	1	0	36	0	1	2
37	2	1	0	38	0	1	2	39	2	1	0
40	0	1	2	41	2	1	0	42	0	1	2
43	2	1	0	44	0	1	2	45	2	1	0
46	0	1	2	47	2	1	0	48	0	1	2
49	2	1	0	50	0	1	2	51	2	1	0
$\Sigma_{ц} =$				$\Sigma_{р} =$				$\Sigma_{я} =$			
$S =$				Тип професійного становлення –							

Оцінка сумарних показників за кожним компонентом:

- від 0 до 11 балів – компонент відсутній,
- від 12 до 24 балів – компонент не виражений,
- від 25 до 34 балів – компонент виражений.

Цільовий компонент ($\Sigma_{ц}$) професійного становлення студента об'єднує цілі, мотивацію та цінності його майбутньої професійної діяльності. Ресурсний компонент ($\Sigma_{р}$) забезпечує процесуальну сторону професійного становлення студента, інтегруючи його соматичні (енергетичні) й особистісні характеристики (інтелектуальні, емоційно-вольові якості). Я-концепція ($\Sigma_{я}$) втілюється у рефлексії результатів професійного становлення, формуванні професійного Я-образу, рівня домагань та професійній самооцінці. Сума балів за трьома компонентами виражає загальний рівень (S), що є кількісним

показником успішності професійного становлення студента: $S = \Sigma_{ц} + \Sigma_{р} + \Sigma_{я}$. Діапазон розподілу рівнів професійного становлення є таким:

- від 0 до 25 балів – примітивний рівень,
- від 26 до 51 балу – виконавський рівень,
- від 52 до 77 балів – нормативно-рольовий рівень,
- від 78 до 102 балів – ціннісний рівень.

Найнижчим рівнем професійного становлення є *примітивний*, що характеризується неадекватною професійною мотивацією, пригніченими психосоматичними ресурсами та нерозвиненою Я-концепцією. Для *виконавського* рівня властива зовнішня стимуляція фахового навчання студента поряд з його слабо вираженою Я-концепцією. *Нормативно-рольовий* рівень виражається через виражений інтерес до професії на тлі недостатньо розвиненої професійної ідентифікації, що супроводжується орієнтацією на зовнішні норми та стандарти фахової діяльності. Провідними характеристиками *ціннісного* рівня професійного становлення студента є його стійка професійно орієнтована мотивація та спрямованість, збалансовані психосоматичні ресурси і розвинена Я-концепція.

Для визначення типу професійного становлення необхідно співвіднести вираженість кожного компоненту (цілей, ресурсів та Я-концепції) (рис. 2):

Цілі та мотивація	+	+	+	+	-	-	-	-
Ресурси	+	+	-	-	+	+	-	-
Я-концепція	+	-	-	+	+	-	+	-
Тип професійного становлення	Успішний	Прогнозований успішний	Романтичний	Астенічний	Прогнозований хибний	Формальний	Амбіційний	Хибний

Рис. 2. Типи професійного становлення студента

Умовні позначення:

«+» – вираженість компоненту (від 25 до 34 балів),

«-» – невираженість чи відсутність компоненту (від 0 до 24 балів).

Характеристики типів професійного становлення:

1. *Успішний* тип характеризується вираженістю всіх трьох компонентів. Вибір професії та орієнтація на її здобуття несе усвідомлений характер, відповідаючи нахилам і здібностям особистості. Навчання зазвичай супроводжується значними успіхами та позитивними емоціями, майбутня професія приваблює і цікавить. Студент системно рефлексує свої навчальні здобутки та проблеми у контексті майбутньої фахової діяльності.

2. *Прогнозований успішний* тип поєднує високі показники цілей і ресурсів, але водночас недостатньо вираженим є компонент Я-концепції. Це означає, що свідомий професійний вибір супроводжується достатньо успішними показниками навчально-професійної діяльності студента, однак у нього не сформовані суб'єктні характеристики внаслідок недостатньо вираженої Я-концепції. Можна припустити, що виробнича практика або початок професійної діяльності особистості послуговують стимулом для зростання успішності професійного становлення.

3. *Романтичний* тип професійного становлення відображає розвинені цілі та мотивацію здобуття професії на тлі недостатньо активізованих ресурсів та Я-концепції. Прагнення студента працювати за обраним фахом супроводжується його недостатніми інтелектуальними та волевими зусиллями у навчанні, оцінка власних здібностей є неадекватною. В подальшому можливе поживлення компонентів ресурсів і Я-концепції чи, натомість, послаблення інтересу до здобуття обраного фаху.

4. *Астенічний* тип характеризує студента його стійку спрямованість на здобуття свідомо обраної професії та системну рефлексію й оцінку успіхів і проблем фахового становлення. Водночас простежується виснаженість психосоматичних ресурсів внаслідок перевантаження. Його причиною можуть бути як поєднання студентом навчання і роботи, так і засвоєння двох спеціальностей водночас. Емоційне вигорання внаслідок перфекціонізму студента теж корелює з астенічним типом професійного становлення особистості.

5. *Прогнозованому хибному* типові притаманні розвинені ресурси й Я-концепція на тлі недостатньо сформованої професійної мотивації. Носій цього типу добросовісно виконує свої навчальні обов'язки, однак здобуття професії не несе для нього особистісного сенсу. Ситуація проходження виробничої практики може стати лакмусом успішності професійного вибору, або ж студент буде зорієнтованим лише на отримання диплому про вищу освіту.

6. *Формальний* тип професійного становлення відрізняється від інших вираженістю лише ресурсного компоненту студента на тлі несформованої професійної мотивації та Я-концепції. Студент має значний потенціал для опанування професії, але, не відчуваючи до цього інтересу, формально виконує свої навчальні обов'язки без рефлексії своїх успіхів і поразок на шляху професійного становлення. Апробація студентом себе у ролі майбутнього фахівця під час виробничої практики може спровокувати розчарування та кризу.

7. Також не сформована адекватна мотивація до майбутньої фахової діяльності у представника *амбіційного* типу професійного становлення. Має місце суперечність між професійним вибором і життєвими цілями та цінностями студента з одночасним дефіцитом ресурсів для успішного фахового становлення. Результатом формування цього типу може стати емоційне вигорання студента.

8. *Хибний* тип професійного становлення характеризується відсутністю чи слабкою вираженістю всіх компонентів. Особистість, що є носієм цього типу, усвідомлює непривабливість для себе майбутнього фаху, але зберігає статус студента для отримання вищої освіти чи з будь-яких інших прагматичних причин. Здебільшого й навчально-професійна діяльність студента не супроводжується позитивними емоційними переживаннями та не задіює його психосоматичні ресурси. Хибний тип професійного становлення у студентів старших курсів може бути наслідком деструктивного переживання криз фахового навчання.

**Результати психометричної перевірки
надійності та валідності психодіагностичної методики
«Рівень і тип професійного становлення студента»**

В пілотному дослідженні розробленої діагностичної методики взяли участь 125 студентів 1-6 курсів навчання різних напрямів підготовки та спеціальностей. Дослідження підтвердило правильне розуміння респондентами змісту суджень методики, які першочергово спрямовані на виявлення ступеню вираженості трьох базових компонентів професійного становлення особистості на етапі фахового навчання. Кожному компоненту відповідає 17 суджень методики, які чергуються у послідовності: цілі – ресурси – Я-концепція – цілі і т.д. Щодо кожного компоненту сформульовано судження у стверджувальній та заперечній формі, що чергуються. Таким чином, методика містить судження, що охоплюють питання цілей і мотивації фахового навчання та професійної діяльності, інтелектуального, емоційно-вольового потенціалу й енергетичних ресурсів, рефлексії, самооцінки та рівня домагань у контексті навчально-професійної діяльності.

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції між компонентами та загальним рівнем професійного становлення

		Кореляції			
		цілі	ресурси	я концепція	рівень пс
цілі	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N				
ресурси	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,487** ,000 125			
я_концепція	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,652** ,000 125	,609** ,000 125		
рівень_пс	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,851** ,000 125	,793** ,000 125	,885** ,000 125	

** . Корреляція значима на у равне 0.01 (2-сторон.).

Для визначення надійності методики було використано метод кореляційного аналізу, який виявив значущу пряму кореляцію між всіма компонентами професійного становлення, що діагностуються, та його загальним рівнем (табл. 1). Таким чином, встановлено високо значущі прямі зв'язки між окремими шкалами методики та її сумарним показником.

Також застосування однофакторного дисперсійного аналізу виявило значущість трьох компонентів професійного становлення для його загального рівня (табл. 2).

Таблиця 2

Вплив компонентів професійного становлення на його рівень

ANOVA

		Сумма квадратов	ст.св.	Средний квадрат	F	Знч.
цілі	Между групами	3229,095	47	68,704	7,294	,000
	Вну три гру пп	725,257	77	9,419		
	Итого	3954,352	124			
ресурси	Между групами	1884,804	47	40,102	4,927	,000
	Вну три гру пп	626,748	77	8,140		
	Итого	2511,552	124			
я_концепція	Между групами	3190,043	47	67,873	12,836	,000
	Вну три гру пп	407,157	77	5,288		
	Итого	3597,200	124			

Для визначення валідності розробленої методики було застосовано характеристики, що безпосередньо пов'язані зі змістом компонентів професійного становлення, та проведено кореляційний аналіз. Так, цільовий компонент професійно становлення співставлявся з локальними показниками методики діагностики навчальної мотивації А. О. Реана, В. А. Якуніна, а саме: професійно орієнтованими мотивами «стати висококваліфікованим фахівцем» та «забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності». Було встановлено значущі зв'язки між цільовим компонентом професійного становлення та мотивом «стати висококваліфікованим фахівцем» ($r=0,421^{**}$, $p=0,000$, де r – значення коефіцієнту Пірсона, статистична значущість: « $**$ » – $p \leq 0,01$), а також мотивом «стати висококваліфікованим фахівцем» ($r=0,397^{**}$, $p=0,000$).

Ресурсний компонент співставлено з об'єктивним показником продуктивності професійного становлення – рівнем академічної успішності студентів, а також суб'єктивним – мотивом навчання «отримувати інтелектуальне задоволення та розвивати здібності». Кореляційний аналіз встановив значущі прямі зв'язки між ресурсним компонентом методики та обома вищезазначеними показниками ($r=0,428^{**}$, $p=0,000$ та $r=0,413^{**}$, $p=0,000$ відповідно).

Також кореляційний аналіз застосовано для виявлення зв'язків між компонентом Я-концепції й її окремими характеристиками, діагностованими засобами анкетування та тестування, як-то: пропедевтичною професійною самооцінкою ($r=0,334^{**}$, $p=0,000$), самооцінкою рівня готовності до фахової діяльності ($r=0,398^{**}$, $p=0,000$) та рівнем сформованості професійного Я-образу ($r=0,339^{**}$, $p=0,000$). Загалом, результати застосування кореляційного аналізу підтвердили високу критеріальну валідність розробленої методики.

Отже, теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив різновекторність тлумачення поняття професійного становлення особистості на етапі її фахового навчання. Багатство наукових підходів щодо визначення змісту, динаміки та критеріїв успішності професіоналізації особистості студента супроводжується різноманітністю застосування діагностичних методик, які, однак, вимірюють парціальні прояви професійного становлення. Це зумовило доречність створення інтегрального та універсального методичного інструменту.

Розроблену психодіагностичну методику «Рівень і тип професійного становлення студентів» можна визнати надійною на підставі внутрішньої узгодженості її змісту, а також валідною внаслідок відповідності показників цієї методики результатам дослідження інших діагностичних засобів. Застосування цієї методики щодо студентів всіх курсів і напрямів підготовки є доречним у контексті вивчення як загальної картини професійного становлення студентів, так і для виявлення індивідуальної траєкторії їх професіоналізації на етапі фахового навчання.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо виявлення чинників формування типів професійного становлення студентів різних курсів і напрямів підготовки.

Список використаних джерел:

1. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности: учебное пособие для вузов / В. А. Бодров. – М.: ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.
2. Волянюк Н. Ю. Профессиональное развитие субъекта деятельности / Н. Ю. Волянюк // Физическое воспитание студентов творческих специальностей: сб. науч. тр. / под ред. С. С. Ермакова. – Харьков: ХГАДИ (ХХПИ), 2003. – С. 37-47.
3. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін: монографія / В. Ф. Орлов. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.
4. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг: учеб. пособие / Л. Б. Шнейдер. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2004. – 600 с.

Transliteration:

1. Bodrov V. A. Psikhologiya professionalnoy prigodnosti: uchebnoe posobie dlya vuzov / V. A. Bodrov. – M.: PYeR SE, 2001. – 511 s.
2. Volyanyuk N. Yu. Professionalnoe razvitie subekta deyatel'nosti / N. Yu. Volyanyuk // Fizicheskoe vospitanie studentov tvorcheskikh spetsialnostey: sb. nauch. tr. / pod red. S. S. Yermakova. – Kharkov: KhGADI (KhKhPI), 2003. – S. 37-47.
3. Orlov V. F. Profesiynne stanovlennya vchyteliv mystets'kykh dystsyplin: monohrafiya / V. F. Orlov. – K.: Naukova dumka, 2003. – 262 s.
4. Shneyder L. B. Professionalnaya identichnost: teoriya, eksperiment, trening: ucheb. posobie / L. B. Shneyder. – M.: Izdatelstvo Moskovskogo psikhologo-sotsialnogo instituta; Voronezh: Izdatelstvo NPO «MODEK», 2004. – 600 s.